

КУЛЬТУРНА ДИСЛОКАЦІЯ ІММІГРАНТІВ ДВОХ ПОКОЛІНЬ У РОМАНІ ДЖУМПИ ЛАГІРІ "ТЕЗКА"

У статті виділяються особливості поколінь індійських іммігрантів. Перше покоління зберігає традиційну культуру, пристосовуючись водночас до американських реалій. Друге покоління відрізняється у ставленні до таких ключових понять як сімейні цінності та шлюб, "деи", мова, святкування і релігійні обряди, харчування. Ідентичність іммігранта другого покоління стає гармонійною з усвідомленням переваг, які він отримує від збагачення двома культурами.

Майже п'ятдесят років тому історик Оскар Гандлін зізнався, що коли він почав писати історію імміграції в США, то виявилось, що насправді "іммігранти були американською історією" [1: 3]. Термін "мультикультуралізм" спочатку почали застосовувати в 1960-х на позначення відносин між англомовним та франкомовним населенням Канади, коли обидві групи проголосили рівноцінними та рівноправними. Головною метою політики мультикультуралізму було "досягнення терпимості до культурних відмінностей, а не асиміляція та культурна уніфікація" [2: 289]. Р. Флемінг пише, що "мультикультуралізм передбачає збірне "ми", множинність легітимних голосів із різних рас, статей, досвідів, цінностей, і не надає переваги жодному з цих голосів... Його бачать як ідеологію без справжнього центру, тому що жодна з цінностей певної культури не є парадигмою для всього людства" [3: 92]. За словами професора І. Гассана, "мультикультуралізм іде шляхом багатолітності та різноманітності, але його основний компонент – укорінення; сила терміну закладена в "культуралізмі", тобто турботі та догляді за корінням" [4: 293].

Погляд на США як на мультикультурне суспільство підняв актуальні у вік глобалізації питання самоідентифікації особистості та збереження унікального культурного досвіду. Мультикультурній літературі взагалі присвячено багато наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Проте деякі етнічні літератури, зокрема індійсько-американська, які виокремилися у вагомий пласт тільки в другій половині ХХ століття, є ще недостатньо вивченими.

Зростаюча роль азіатсько-американської літератури очевидна, якщо переглянути прізвища лауреатів престижних американських премій та списки бестселерів останніх років. Р. Скірант зауважує, що збільшення читацької аудиторії є особливо важливим, оскільки вони зможуть глибше поцінувати "комплексність та нюанси південноазіатсько-американського досвіду" через літературу [5: 16]. У літературі етнічних американських діаспор піднімаються питання раси, "інакшості", подвійної приналежності, гібридності, тендеру, підкреслюється культурна подвійність/множинність іммігрантів, які опиняються між двома домівками. Це виділяє етнічно-американські літературні компоненти від більш монолітної євроцентричної літератури. Мета статті – виділити особливості "укорінення" іммігрантів двох поколінь та їх ставлення до двох культурних спадщин на основі роману Джумпи Лагірі "Тезка" ("The Namesake", 2003).

Поява другого покоління письменників індійського походження в США викликала широкий читацький та науковий інтерес. Одна із представниць цього кола письменників Джумпа Лагірі є донькою іммігрантів з Індії, яка народилася в Лондоні (в 1967 р.), а виросла в Род-Айленді. Її особиста позиція на межі культур та письменницький талант дозволяють яскраво передавати досвід індійської діаспори. Вона звертається до парадоксальної природи взаємин іммігрантів та "нового світу", проблеми становлення ідентичності другого покоління, переходу ідентичності етнічно-американської до транснаціонального, глобального пост-етнічного етносу. Її особливу увагу привертають складні пошуки свого "я" другим поколінням іммігрантів, чий унікальний шлях відрізняється від досвіду інших поколінь.

У романі "Тезка" Джумпа Лагірі змальовує родинний портрет сім'ї Гангулі. Вона зображує молоду пару з Індії, яка після укладеного за домовленістю шлюбу емігрує до США, де у них народжується син. Залежно від обставин, він користується прізвиськом Гоголь (яке йому батько дав на честь письменника, чия книга колись врятувала йому життя) та офіційним іменем Нікхіл. Трикультурний конфлікт переслідує Гоголя з дитинства: народжений у США, він змушений терпіти російське ім'я та індійські традиції. З роками юнак прагне все більше злитися з американцями свого покоління і все далі відходить від бенгальської спадщини батьків.

Батьки Гоголя, особливо мати, зберігають культурні та емоційні зв'язки з Індією і водночас користуються професійними та фінансовими перевагами американського громадянства. Прив'язаність до свого покинутого коріння та ностальгія за батьківщиною – характерні особливості діаспори першого покоління. Самотність дислокованих іммігрантів відчувається особливо гостро, коли вночі лунають телефонні дзвінки з Індії, які переважно повідомляють неприємні новини. Вони переживають "потрійний розрив", що означає втрату коріння, лінгвістичну та соціальну дислокацію [6: 279].

Ставлення до етнічної батьківщини простежується в романі на двох рівнях: з точки зору батьків, Ашіми та Ашока, та їх дітей, народжених у США, Гоголя і Соні. Дж. Лагірі зображує деталі повсякденного життя родини, які допомагають визначитися щодо ідентичності персонажів.

З метою збереження індійської культурної спадщини батьки навчають дітей бенгальської мови, літератури, історії, знайомлять з релігійними обрядами, продовжують використовувати індійську кухню. Ашіма змушує Гоголя вчити вірші Тагора та запам'ятовувати імена богів. Вони відвідують індійські вистави, танці катакалі та

концерти ситари. Батьки чують, "...що їх діти розмовляють по-американськи, вільно спілкуючись мовою, яка їх іноді бентежить; вони чують акцент, якому звикли не довіряти" [7: 65]. Тому в третьому класі Гоголя відправляють на суботні заняття з бенгальської мови і культури. Діти іммігрантів вчать там неохоче: вони б краще пішли на танці чи на футбол, ніж читали дитячі книжки, надруковані "...на папері, схожому на складений туалетний папір у школі" [7: 66].

Водночас батьки розуміють неминучий та необхідний відхід другого покоління від їх культури, оскільки діти формують американські ідентичності. Саме тому в дитинстві Гоголю вмикають американські серіали, щоб він практикував вимову і звикав до американського способу життя. Батьки ідуть на подібні компроміси і в інших аспектах повсякденного життя. Як би іммігрантам не хотілося законсервувати свої етнічні звичаї, їх родина *volens volens* абсорбує соціальний устрій "приймаючої сторони". Батьки "...вчать запікати індичку, хоча й натирають її тмином і червоним перцем, на День Подяки, вішають різдвяний вінок на двері в грудні..., фарбують яйця у фіолетовий та рожевий на Паску і ховають їх у будинку. Задля Гоголя і Соні вони святкують, щороку все урочистіше, народження Христа, і діти чекають цього свята набагато більше, ніж поклоніння Дурзі та Сарасваті" [7: 64]. Описуючи індійські святкування з погляду дітей, автор використовує негативно забарвлену лексику: на вечірку їх "тягнуть", "змушують" посипати статуетки богів квітами, їсти "несмачні" вегетаріанські страви.

Їжа, як страви, так і процес, – ще один важливий індикатор, який вказує на розрив між поколіннями іммігрантів. Професор Н. Висоцька зауважує, що "...культурна "видимість" цього семантичного поля спонукає письменників до його символічного використання" [8: 71]. Гастрономічні вподобання Ашіми та Ашока свідчать, з одного боку, про ностальгію за домівкою, а з іншого, про початки формування їх подвійної свідомості. Роман розпочинає сцена на кухні, де вагітна Ашіма готує єдину страву, яку може їсти. Вона використовує американські інгредієнти (рисові пластівці "Krispies", арахіс "Planters") та шкодує, що не має гірчиної олії, тому страва тільки "віддалено нагадує ту, яку за пенні можна купити на тротуарах Калькутти" [7: 1]. Діти віддають перевагу зовсім іншій їжі: окремо запакованим шматкам сиру, майонезу, тунцю, піці, гот догам і гамбургерам. У літаку родина відповідно замовляє два індійські та два американські меню.

Отже, діти стали більш американізованими, ніж хотіли б їх батьки. Їх погляди на кохання і шлюб різко відрізняються. Батьки Гоголя, як і багато інших індійських пар, уклали шлюб за домовленістю, підбираючи партнера, який би відповідав їх касті, освіті, фінансовому та соціальному статусу. На людях вони ніколи не виказували почуттів ніжності та не називали одне одного на ім'я, як це диктує бенгальський сімейний етикет. Гоголь, як і личить американському юнаку, зустрічається та живе разом із своїми дівчатами, у чому "...Ашіма боїться признатися своїм бенгальським друзям" [7: 166]. Важливі для індійців поняття чистоти та незайманості втрачають цінність для американізованих індійців. Гоголь знає про колишні зв'язки Мушумі, але не надає їм ніякого значення. Не зважаючи на стосунки з кількома американськими подругами, Гоголь одружується з дівчиною бенгальського походження, яку знає ще з дитинства. Для нього вона – така ж американка, як і він сам: "вона замовляє мартіні з оливками" [7: 193], палить, залишає своє дівоче прізвище після одруження. Через рік спільного життя вони чинять теж суто по-американськи: Мушумі повертається до колишнього коханого, і вони з Гоголем мирно розходяться. Це особливо ранив Ашіму: "На жаль, вони не вважають своїм обов'язком зберегти шлюб, як роблять бенгальці покоління Ашока та Ашіми. Вони не бажають пристосовуватись, приймати і погоджуватись на щось менше, ніж їх ідеал щастя. Такі принципи поступилися, у випадку наступних поколінь, американському здоровому глузду" [7: 276].

Подорож до Індії теж сприймається поколіннями по-різному, оскільки різним є ставлення до ключового для індійців поняття "деш" (з бенгальської дослівно "батьківщина"). Воно позначає конкретне місце, де народилися або жили їхні предки за чоловічою лінією, тому батьки з особливою радістю відвідують Індію. В Америці Ашіма почувається чужинкою, порівнюючи цей стан з довічною вагітністю – "безкінечним очікуванням, постійним тягарем, відчуттям незручності" [7: 49]. Вона, як і інші переселенці, належить до "п'ятого світу" (термін Катерини Артур) – світу "економічно та політично дислокованих іммігрантів ХХ століття, перенесених у чуже середовище, де вони переглядають і заново формують альтернативні ідентичності та спільноти [9: 287-288]". Ашіма відчуває свою неприналежність до США особливо гостро, коли згадує, що в Індії її проводжали на літак 26 членів сім'ї, а на чужині немає жодного кровного родича, щоб відсвяткувати народження сина. "Вона боїться виховувати дитину в країні, де немає рідних, про яку вона так мало знає, де життя здається ненадійним та суворим" [7: 6]. Тому вона штучно формує бенгальське середовище у США, підбираючи друзів за принципом знайомих прізвищ та облич.

Ставлення Гоголя до "деш" є однозначним: "Він ніколи не думає про Індію як про свій "деш". Він думає про неї, як усі американці, як про звичайну країну" [7: 118]. На одній з лекцій Гоголь чує термін "ABCD", що означає "народжений в Америці спантелений деші" (American Born Confused Deshi), котрий не може відповісти на питання звідки він. Питання про "деш" найчіткіше розділяє покоління іммігрантів. Проблема першого покоління – це втрата свого "деш" та необхідність асимілюватися в новій країні. Друге покоління насправді ніколи не мало свого "деш", воно повинно вибудовувати свою ідентичність як з американського, так і з індійського матеріалу. Н. Сагу назвала цей конфлікт проблемою "коріння та розриву". Корінням вона позначає усталені погляди, розвиток особистості після народження, тягу до батьківщини, відчуття домівки та захищеності. Розрив, навпаки, означає свободу, відкриття, підкорення нових вершин, невизначеність і невпевненість [10]. Це конфлікт між Сходом та Заходом, звичним та новим, ідентичністю сформованою та флюїдною. Використовуючись з Індії, іммігранти шукають щастя в США, а їх діти переживають конфлікт іншого

рівня. Вони бажають відійти від індійської культури та почуватися "своїми" в Америці, яка і так формально є їх батьківщиною. Подвійне перерізання коріння двома поколіннями призводить до того, що діти фактично не мають домівки, не мають об'єкта для ностальгії; а "на їх відчуття ідентичності, сформоване життям у діаспорі, впливає історія міграції їх батьків та дідів" [11: 207]. Гоголь це усвідомлює під час шкільної поїздки на кладовище, де учні на могилах шукали прізвища своїх ймовірних предків. Він добре знав, що в Америці у нього немає і не було родичів, тому він відчуває пустоту, яка ріднить його з Пуританами, "найпершими іммігрантами до Америки" [7: 71].

Джумпа Лагірі робить вагомий внесок в американську літературу, розкриваючи проблему культурного вибору та формування ідентичності другого покоління індійських іммігрантів. Хоча діти в багатьох аспектах відходять від культури батьків, є одна риса, яка їх об'єднує – це прив'язаність до сім'ї, навіть повністю американізована феміністка Мушумі постійно телефонує мамі, щоб повідомити про своє місцезнаходження. Після смерті батька та розлучення Гоголь відчуває потребу бути поруч з мамою та сестрою. Він повністю розбитий та знесилений, проте не втрачає оптимізму на створення власної родини та професійний успіх (він відкриває своє власне архітектурне бюро). Гоголь борсається між двома культурами, поки не усвідомлює, що йому не потрібно обирати між ними. Гармонію знаходить не той, хто втрачає одну культуру і не може прийняти іншу, а той, хто стає культурно вдвічі багатшим, не відмовляючись від індійської спадщини та американських здобутків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Handlin O. The Uprooted: The Epic Story of the Great Migrations that Made the American People. – Boston: Little Brown, 1951. – 31 p.
2. Reichart U. Diaspora Studies and the Culture of the African Diaspora // Diaspora and Multiculturalism: Common Traditions and New Developments / Ed. Fludernik M. – Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2003. – P. 287-327.
3. Флемінг Р. Євроцентризм, афроцентризм, мультикультуралізм і сучасні принципи американської расової культури // Головна течія – гетерогенність канон в сучасній американській літературі: Матеріали III Міжнародної конференції з американської літератури, Київ, Україна, 3-5 жовтня 2005 р. / Укл. Т.Н. Денисова. – К.: Факт, 2006. – С. 90-101.
4. Hassan I. Counterpoints // Multicultural States: Rethinking Difference and Identity / Ed. Bennett D. – London, New York: Routledge, 1998. – P. 282-294.
5. Skiranth R. The World Next Door: South Asian American Literature and the Idea of America. – Philadelphia: Temple UP, 2004. – P. 16.
6. Rushdie S. Imaginary Homelands: Essays and Criticism. 1981-1991. – London: Granta Books in association with Penguin Books, 1992. – 440 p.
7. Lahiri J. The Namesake. – Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 2003. – 292 p.
8. Висоцька Н.О. Сучасна проза США: зріз на порубіжжі століть // Американська література на рубежі XX-XXI століть: Матеріали II Міжнародної конференції з літератури США / Укл. Т.Н. Денисова. – К.: ІМВ, 2004. – С. 65-75.
9. Tapping C. South Asia Writes North America: Prose Fictions and Autobiographies from the Indian Diaspora // Reading the Literatures of Asian America / Eds. Lim S. G., Ling A. – Philadelphia: Temple University Press, 1992. – P. 285-301.
10. Sahu N. Two Dispossessed Habitats: A Study of Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies" and "The Namesake" // Boloji.com. – February, 2008. – www.boloji.com/literature/00136.htm
11. McLeod J. Beginning Post Colonialism. – New York: Manchester University Press, 2000. – P. 207.

Матеріал надійшов до редакції 10.04. 2008 р.

Бідасюк Н.В. Культурная дислокация иммигрантов двух поколений в романе Джумпы Лахири "Тезка".

В статье выделяются особенности поколений индийских иммигрантов. Первое поколение сохраняет свою традиционную культуру, адаптируясь одновременно к американским реалиям. Второе поколение отличается своими взглядами на такие важные понятия как семейные ценности и брак, "деш", язык, праздники и религиозные обряды, еда. Идентичность иммигранта второго поколения становится гармоничной только после того, как он осознает и принимает преимущества своего положения между двумя культурами.

Bidasjuk N.V. Cultural Dislocation of Two Generations of Indian Immigrants in Jhumpa Lahiri's Novel "The Namesake".

The article deals with peculiarities of generations of Indian immigrants in the US. The first generation tries to preserve their original culture while assimilating to the host environment. The second generation differs in their attitude towards such key notion as marriage and family values, "desh", language, celebrations and religious ceremonies, food. The immigrant of the second generation is not in tune with his identity until he realizes that it is enriched by two cultures and not diminished.